

Naar een veerkrachtig voedsel- en landbouwsysteem

Welk transitiepaden voor de toekomst?

Dirk Holemans - Denktank Oikos
info@oikos.be - www.oikos.be

oIKOs
DENKTANK VOOR SOCIAAL-ECOLOGISCHE VERANDERING

The logo consists of the lowercase letters 'epo' in white, set within a red circular background.

epo

ANNETTE KUIJK
DIRK HOLEMANS
PIETER VAN DEN BROECK
(red.)

OP GROND VAN SAMEN- WERKING

Woningen, voedsel en trage wegen als heruitgevonden commons

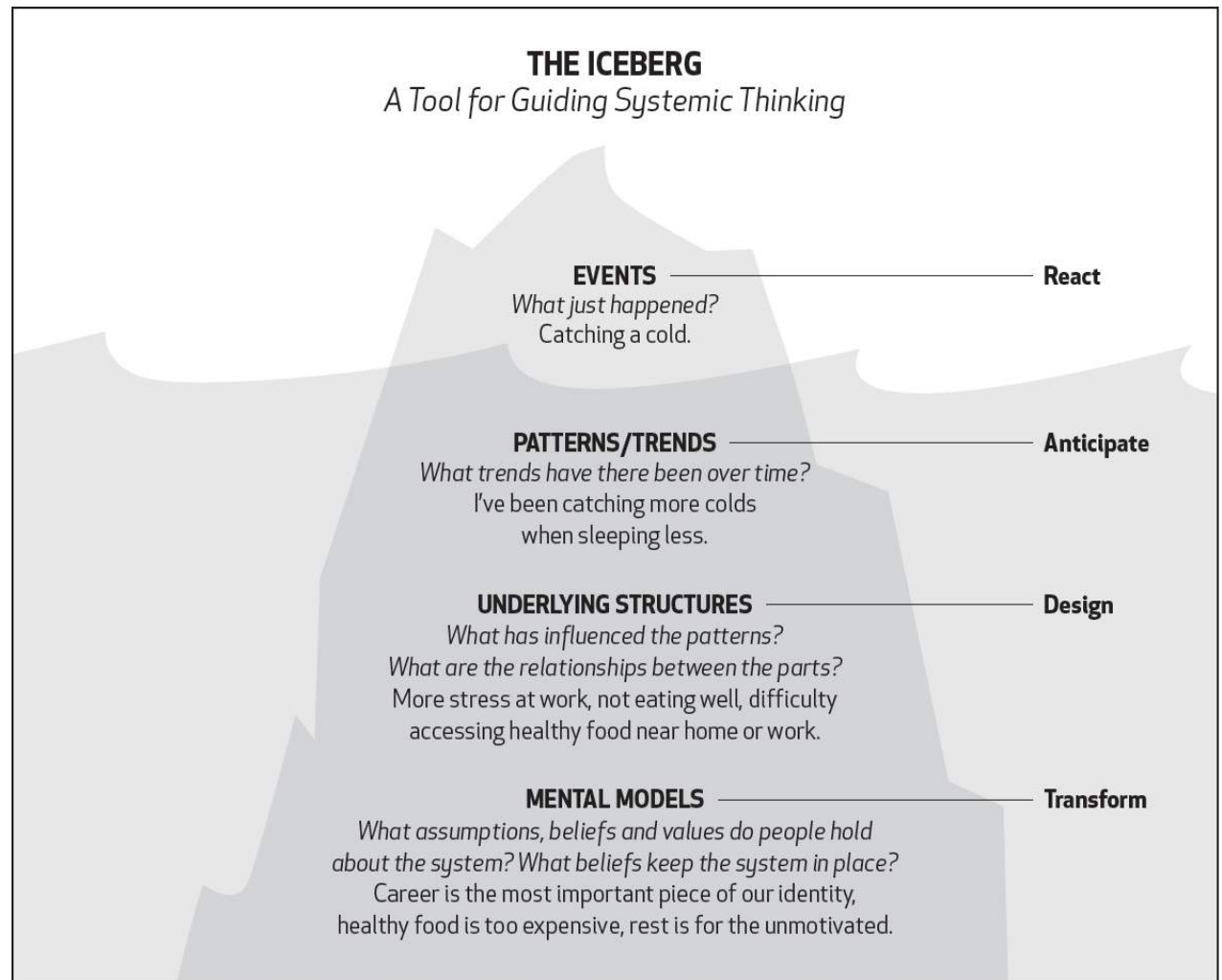
Complexiteit / Systeemdenken

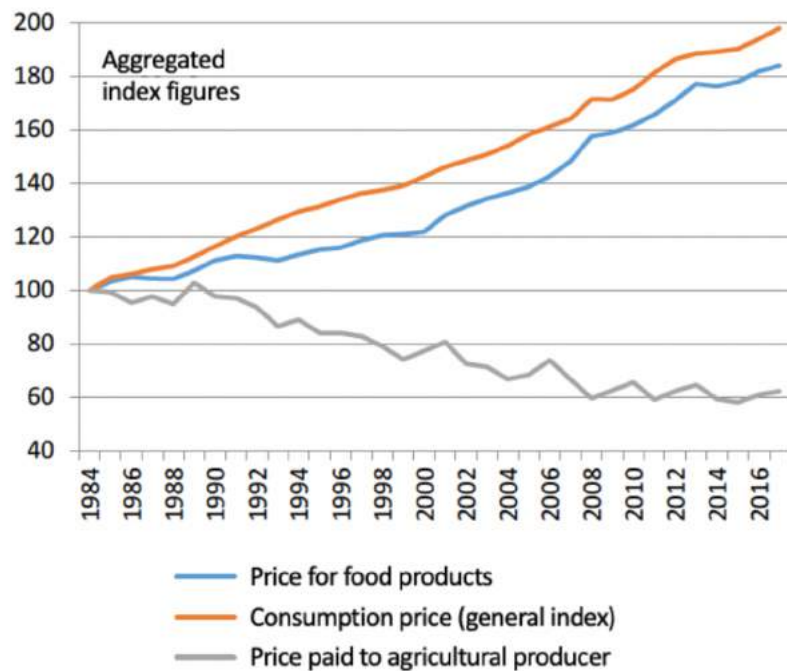
Systeemdenken: aandacht voor fenomenen / subsystemen / initiatieven die elkaar versterken of verzwakken

= *feedback lussen* (negatief of positief)

Olie op het vuur gooien...

De kruik gaat zolang te water, tot hij barst....

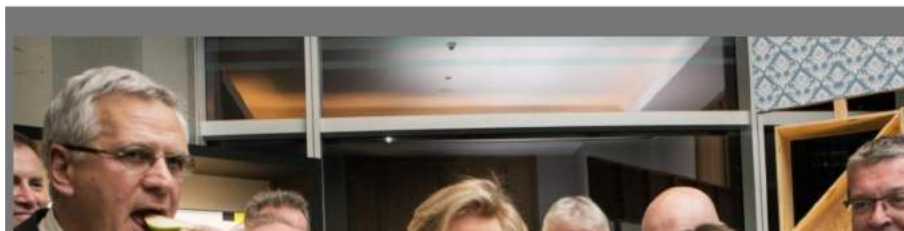

VLAM en FAVV lanceren Belgische Conferencepeer in Mexico

Economie | Online 19/02/2019 11:50

Naar aanleiding van het bezoek van ZKH Prinses Astrid aan Mexico wordt de Belgische Conferencepeer gelanceerd in deze belangrijke afzetmarkt.

“Zomer 2018 in België was de warmste sinds 1833”

Het dominante landbouwsysteem zit op dood spoor

- Ooit goed bedoeld (nooit meer honger), is ons (EU) **voedselbeleid ontspoord**: kritiekloos meegaan in globalisering en liberalisering
- Inzetten op schaalvergroting, kostprijsfixatie en specialisatie
Zoveel mogelijk van hetzelfde (monocultuur) en zo goedkoop mogelijk
-> dus het weer in Nieuw-Zeeland beslist over onze melkprijs...
- **Paradox 1**: zowel boer als burger zijn verliezer in dit systeem: de eerste werkt te hard voor te weinig geld (en stopt ermee), de tweede voelt zich onmachtig en vindt moeilijk eerlijk en gezond voedsel tegen de juiste prijs
- **Paradox 2**: een schijnbaar ruim aanbod dat ons niet gezond maakt (nog nooit zoveel zwaarlijvigheid als nu, meeste reclame vanuit voedingssector is voor ongezonde producten)
- **Ecologisch op alle vlakken onhoudbaar**: broeikasgassen, bodemerosie, terugval biodiversiteit (bijen), pesticiden, waterkwaliteit, watertekort, ...
- Of het nu peren voor Mexico of vlees voor Rusland is: waanzin!

SYSTEEM- OPLOSSINGEN, EEN NOODZAAK

1.3 Systeembenadering als een noodzakelijk nieuw perspectief

De evolutie van milieu-indicatoren toont aan dat de inspanningen van het milieubeleid niet het gewenste resultaat opleveren. De benadering die tot nu toe werd gehanteerd, botst op zijn grenzen. Een voortzetting van het klassieke (milieu)beleid lijkt dus niet te zullen volstaan om de aanhoudende problemen voldoende ingrijpend en snel aan te pakken. Andere benaderingen dringen zich dan ook op. Duurzame systeemtransities lijken essentieel om een antwoord te kunnen bieden op persistente milieuproblemen, en zo welvaart en welzijn in de toekomst veilig te kunnen stellen. De uitdagingen en onzekerheden waarvoor megatrends ons plaatsen, vergroten de noodzaak om structureel in te grijpen in de diep verankerde organisatie van onze maatschappelijke systemen. Enkel op die manier wordt een omslag mogelijk naar systemen die ecologisch duurzaam, veerkrachtig en toekomstbestendig zijn.

Transitie

= fundamentele verandering van structuur, cultuur en werkwijzen
op systeemniveau

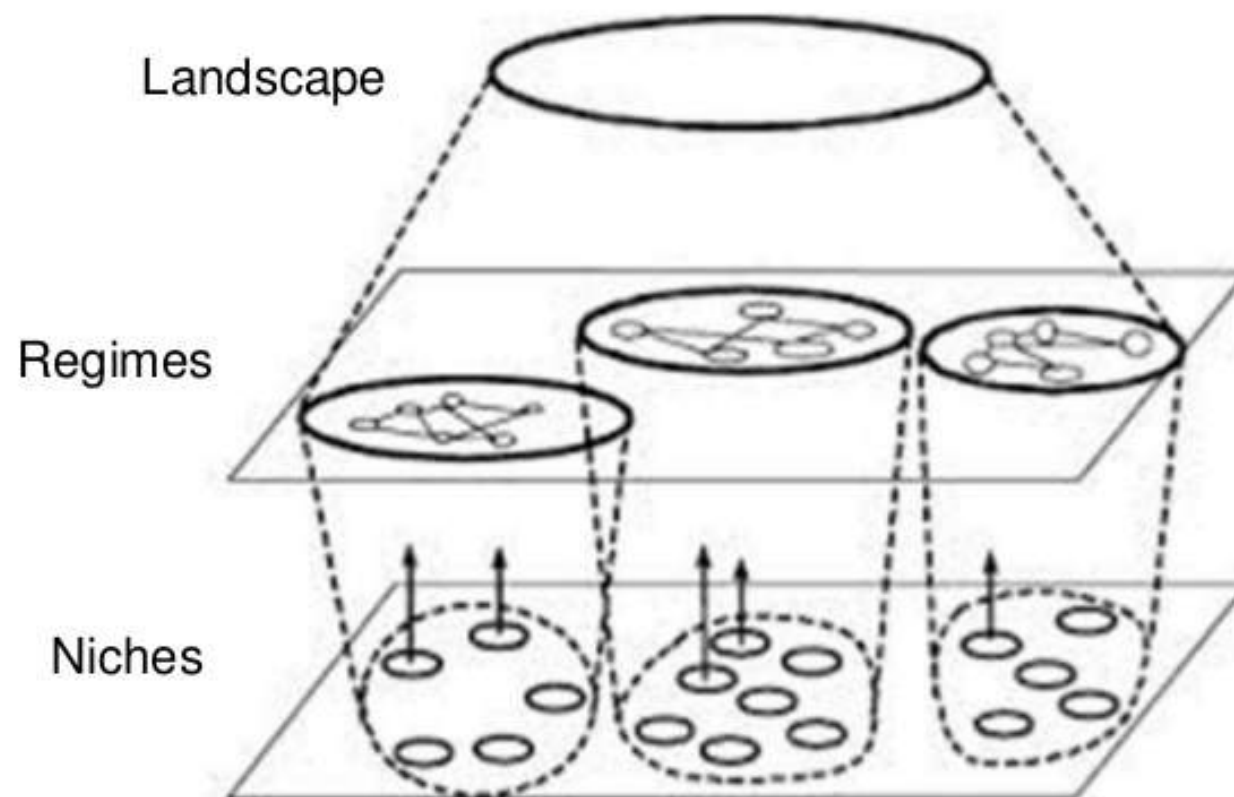
structuur: institutionele opbouw, economische structuur, fysieke structuur

cultuur: gedeelde beelden, waarden, paradigma's en perspectief

werkwijzen: routines, regels, gedrag

Bron: Jan Rotmans & Derek Loorbach (DRIFT)

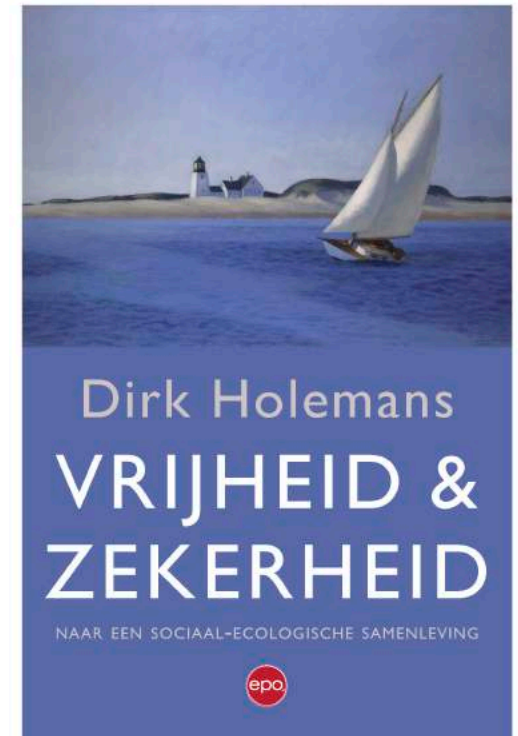
Levels of transition management

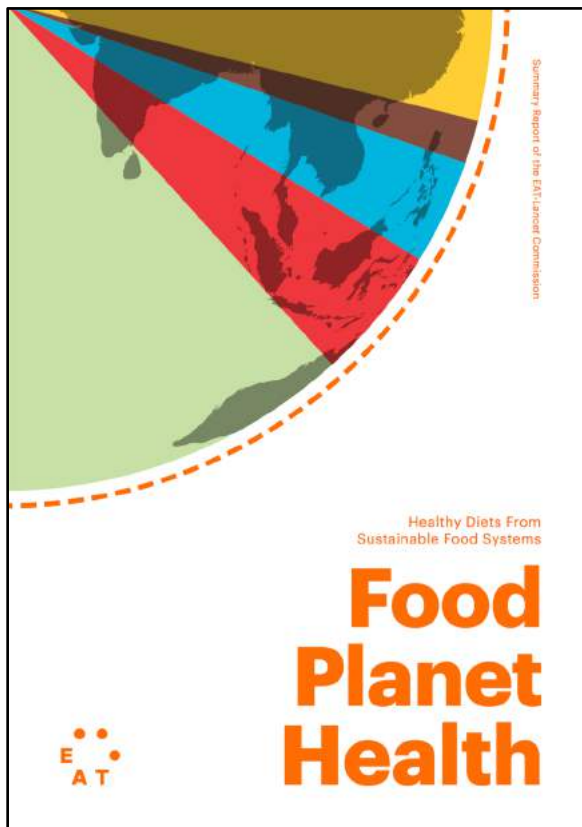
Handelingsmodel

*-> een nieuwe visie die complexiteit erkent,
systeembenadering hanteert: **Revolutionair Reformisme***

Revolutionair reformisme gaat om een aaneenschakeling van verregaande hervormingen die elkaar aanvullen en versterken en die tegelijkertijd het politieke bewustzijn verhogen. In systeemtermen: het komt erop aan hervormingen door te voeren die complementair zijn en elkaar versterken. Dan kan er synergie ontstaan en zelfs een positieve terugkoppeling: de *virtueuze* cirkels. Een voorbeeld? Als het verkeer in een stad

Recent: aantal rapporten die allemaal in dezelfde richting wijzen

TOWARDS A COMMON FOOD POLICY FOR THE EUROPEAN UNION

THE POLICY REFORM AND REALIGNMENT THAT IS REQUIRED
TO BUILD SUSTAINABLE FOOD SYSTEMS IN EUROPE

STUDY

N°09/18 SEPTEMBER 2018

An agroecological Europe in 2050: multifunctional agriculture for healthy eating

**Findings from the Ten Years For Agroecology
(TYFA) modelling exercise**

Xavier Poux (ASCA, IDDRI), Pierre-Marie Aubert (IDDRI)

Bron: IPES Food

Food and Agriculture
Organization of the
United Nations

THE 10 ELEMENTS OF AGROECOLOGY

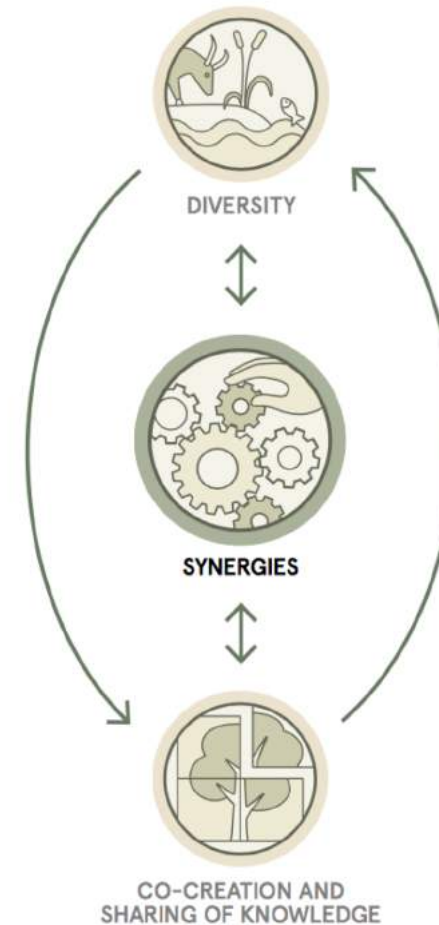
GUIDING THE TRANSITION TO SUSTAINABLE FOOD AND AGRICULTURAL SYSTEMS

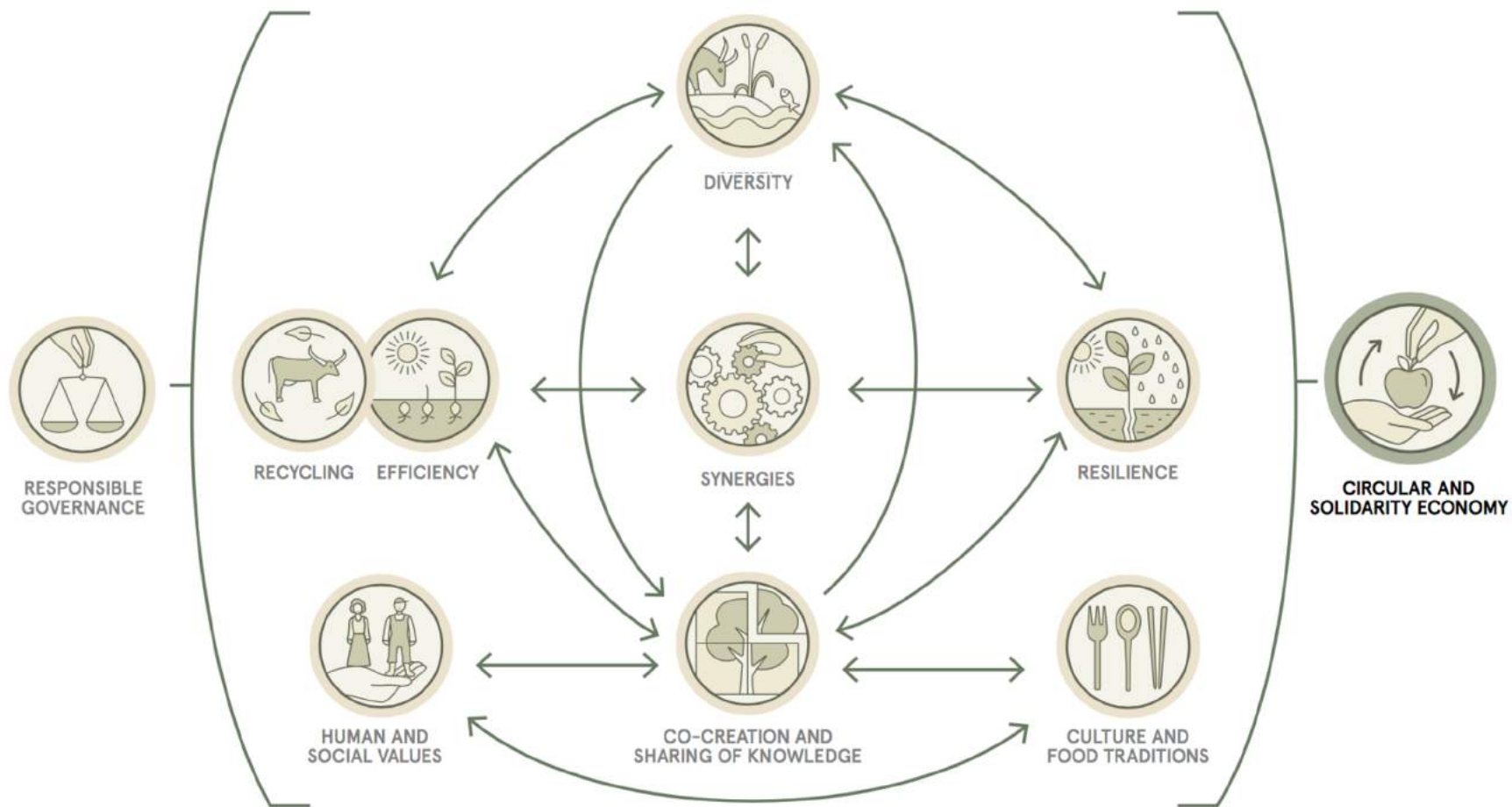
Agro-ecologie

Diversiteit & Synergie:

- Veelheid aan soorten: agroforestry (gewassen, struiken en bomen), diverse gewassen op het veld, gewasrotatie, gemengd bedrijf (gewassen & dieren), ook biodiversiteit van de bodem, sluiten van cirkels, etc.
- Door meer diversiteit: betere bodemkwaliteit, bestuiving, meer biodiversiteit, betere waterretentie, minder of geen kunstmeststof of pesticiden, verdwijnen monoculturen (= kwetsbaar voor ziektes, ongunstig weer en economische evoluties)

-> **veerkrachtig = bestand tegen**
klimaatverandering

Agro-ecologie

Agroecologie = een geïntegreerde aanpak die tegelijkertijd ecologische en sociale concepten en principes toepast op het ontwerp en beheer van voedsel- en landbouwsystemen.

Het probeert de *interacties*, de *relaties* tussen planten, dieren, bodem, mensen en het milieu te herstellen en versterken, rekening houdend met de sociale aspecten die moeten worden aangepakt voor een duurzaam en eerlijk voedselsysteem.

= sociale beweging, onderzoeksveld en landbouwpraktijk

= territoriaal en bottom-up: co-creatie van kennis en erkenning van tradities en lokale kennis

10 bouwstenen: diversiteit, synergiën, efficiëntie, veerkracht, recycling, co-creatie en delen van kennis
+ waardengedreven, belang van cultuur
+ zorgzaam beheer en beleid, circulaire en solidaire economie

Gezond en anders eten

-> ook steeds meer aandacht vanuit medische hoek!

= veel minder dierlijke producten van van veel betere kwaliteit

= minder suiker en meer vezels, fruit en groenten

⇒ gigantische reductie van de impact van ons voedselsysteem qua ecologische belasting (uitstoot broeikasgassen door herkauwers) maar geen pleidooi anti-vlees

⇒ Enorm potentieel bij nieuw jonge 'klimaatgeneratie' + success van organisaties zoals EVA (positief en wervend verhaal)

+ De gezondste maaltijd moet de makkelijkste zijn

+ Eerlijke prijszetting

Kortere en eerlijke ketens

-> de **link** tussen boer en consument (burger) herstellen: voedselteams, *community supported agriculture* boerderijen, boerenmarkten, hoeve winkels, ...

-> ook **business-to-business**: inzet **nieuwe digitale platformen** (Gent: Vanier)

-> **Food hubs**: collectieve plekken om regional geproduceerd voedsel op te slaan, te verwerken, distribueren, verkopen, etc.

= is ook belangrijke manier om **voedselverspilling te voorkomen** en plastic verpakkingen – nodig in lange transportketens – te vermijden

= onderdeel van transitie naar **circulaire economie**

=> Rol **lokale/regionale besturen**: Voedselraad, openbare aanbestedingen

Welkom bij VANIER: Een online marktplaats waar professionals uit de horeca of handelaars lokale voedingsproducten kunnen aankopen, rechtstreeks van bij boeren & andere voedingsproducenten uit Gent en omgeving.

COÖPERATIE

Bij VANIER zijn producenten en afnemers samen verantwoordelijk en nemen ze samen beslissingen. In de coöperatie heeft iedereen één stem. Ook logistiekers en particulieren zijn welkom. Het platform brengt producenten en afnemers bij elkaar zonder groothandels of andere tussenstappen. Daardoor krijgen boeren een faire prijs, en weet de klant exact bij wie hij zijn aankoop doet. Ook ontmoeten afnemers en aanbieders elkaar dankzij events en workshops, want alleen zo schep je vertrouwen. Meer weten over de coöperatie via deze [link](#).

WAT KAN VANIER VOOR JOU BETEKENEN?

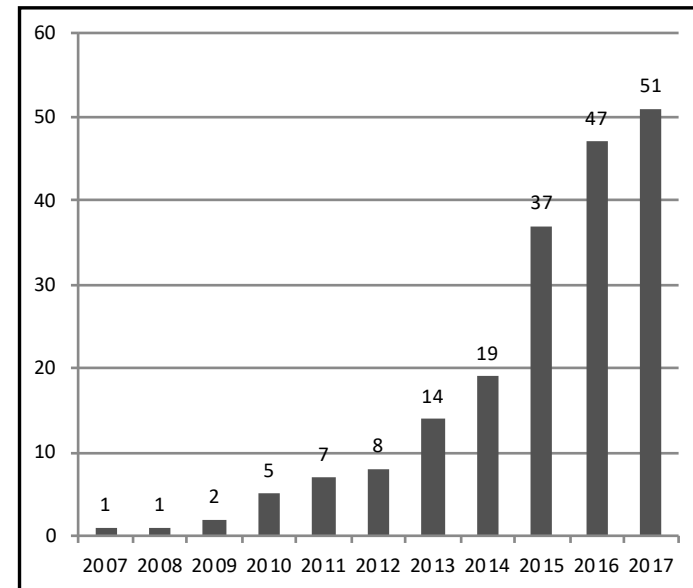

CSA Community Supported Agriculture

Consumenten verbinden zich opnieuw met boer en grond

CSA Boerderijen Vlaanderen

Beleid en handel ten dienste van duurzame ontwikkeling

-> is in de eerste plaats verantwoordelijkheid van **beleid**

-> Europese Unie: vernieuwing **Gemeenschappelijk Landbouwbeleid**: meer autonomie voor landen (en dus in België voor Vlaanderen)

-> blijven we export van vlees naar andere continenten promoten (op basis van veevoeder uit Zuid-Amerika, dat groeit met kunstmeststof gemaakt in Rotterdam, op basis van fossiele brandstoffen uit Midden-Oosten ... ?)

=> Tijd voor **nieuwe netwerken** die pleiten én lobbyen voor ander voedsel- en landbouwmodel

Toegang tot grond, water en gezonde bodems

-> **Ruimtelijke ordening:** afbouw 'soepele zonevrije basisrechten' (zeg maar: boerderij kopen en er villa opzetten met paarden)

-> Grond is nu te duur voor jonge boeren: nieuwe **collectieve modellen** met grondfondsen zoals *De Landgenoten* (opbouw areaal biolandbouw dat niet terug verloren gaat)

-> *Veel meer focus op belang **bodemkwaliteit**: gehalte organisch material, levende bodems, bodem niet dichtrijden in natte periodes, minder diep ploegen, ...*

Dit ook beleidsmatig qua subsidies valoriseren

-> **Water:** klimaat- en waterbeleid: adaptatie aan hete/droge zomers en hevige stortregens tijdens de winter

STUDY

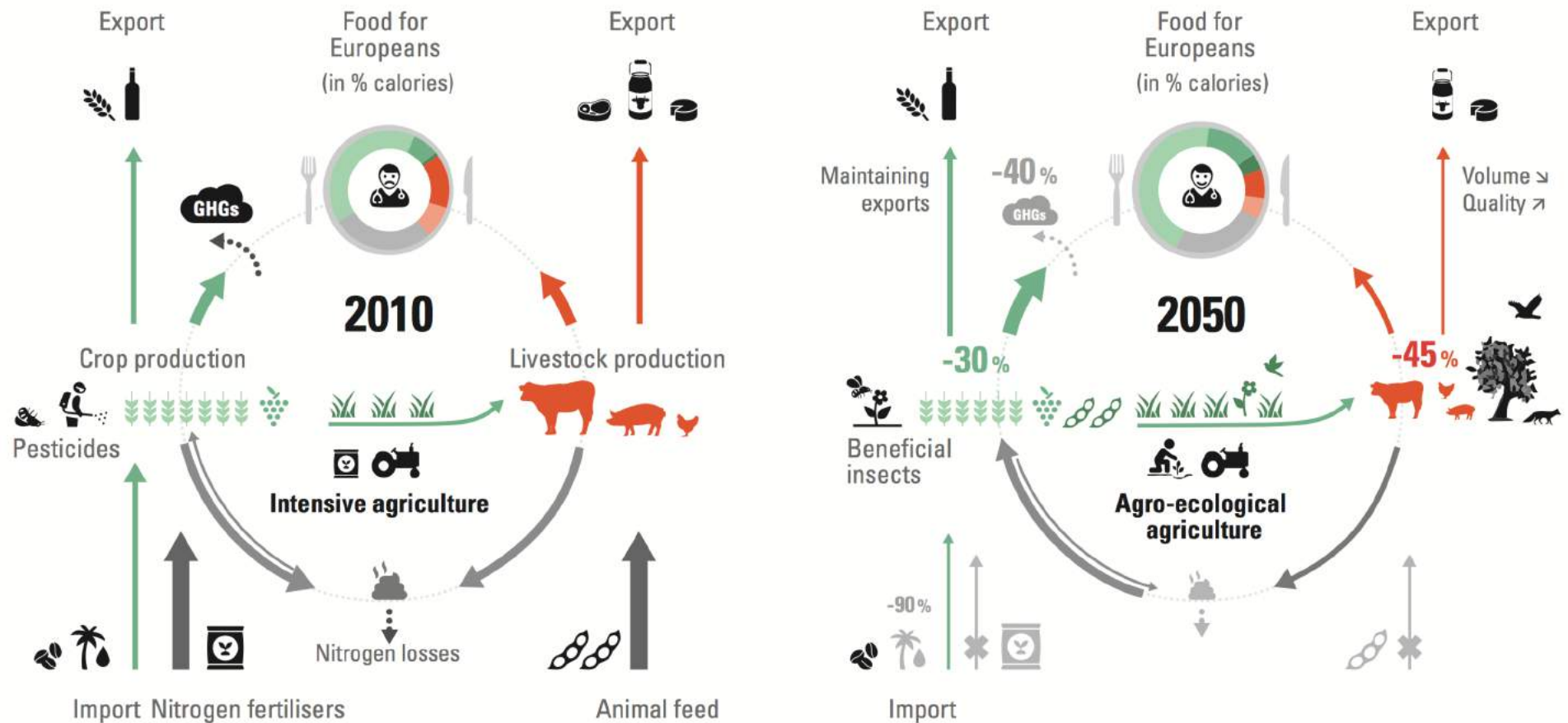
N°09/18 SEPTEMBER 2018

An agroecological Europe in 2050: multifunctional agriculture for healthy eating

**Findings from the Ten Years For Agroecology
(TYFA) modelling exercise**

Xavier Poux (AScA, IDDRI), Pierre-Marie Aubert (IDDRI)

AN AGRO-ECOLOGICAL EUROPE IN 2050

Besluit: aan het werk!

Het zorgzaam herstellen van de band tussen het voedsel- en het landbouwsysteem

Van een **lineaire grondstoffen- en productieketting** naar en **circulaire voedsel & landbouwketen**

Denken in functie van relaties, verbindingen en interacties

En bovenal:

Initiatieven (langs de vijf inhoudelijke lijnen), die elkaar versterken en versnellen